

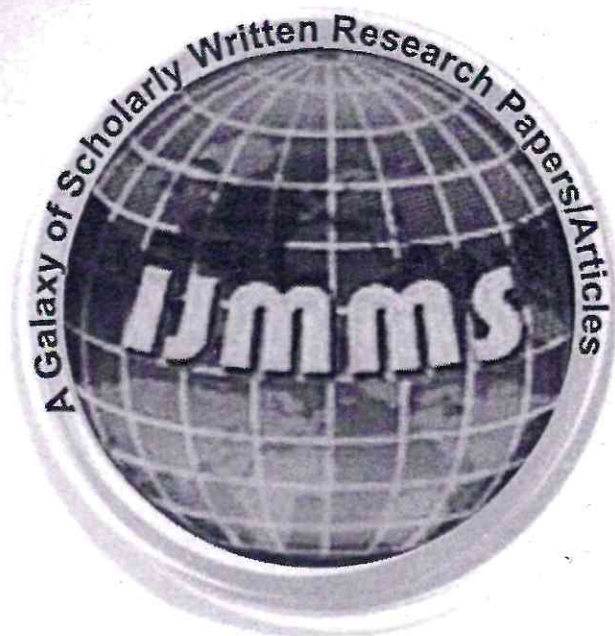
INTERNATIONAL JOURNAL OF MULTIFACETED & MULTILINGUAL STUDIES

UGC Approved Research Journal (Sr. 47674)

Volume V
Issue I

ISSN : 2394-207X (Print)
IMPACT FACTOR : 4.205

January 2018

Chief Editor
Dr. V. H. Mane

Executive Editor
Prof. M. P. Shaikh

www.ijmms.in

Email : ijmms14@gmail.com

अनुक्रमणिका

अ.क.	शोधनिबंधाचे नाव	नाव	पान नंबर
1.	वाचन प्रेरणा दिवस ते राष्ट्रीय परिषद	¹ प्रा. विठ्ठल नाईकवाडी ² प्रा. वसंत गावडे	1-3
2.	वाचन व समाज. सहसंबंध	प्रा. डॉ. चंद्रकांत भगवंत पोतदार	4-6
3.	मानवी जीवनातील वाचनाचे महत्त्व	प्रा.शिल्पा अश्विनकुमार पाटील	7-10
4.	वाचन संस्कृतीचा विकास	बाळासाहेब शांताराम देविकर	11-13
5.	वाचनसंस्कृतीचा विकास होणे काळाची गरज	प्रा. वर्षा अ. तिडके (शनिवारे)	14-16
6.	वाचन कौशल्य तंत्र आणि प्रकार	डॉ. हनुमंत लक्ष्मण भवारी	17-20
7.	वाचनकौशल्य, तंत्र आणि प्रकार वाचकांमध्ये रुजविण्यासाठी ग्रंथालयाची भूमिका	¹ प्रा. महादेव नागनाथ चव्हाण ² प्रा. सुधीर रामचंद्र माली ³ प्रा. श्रीमती ज्योती रमेश यादव	21-26
8.	नकाशा वाचनाचे तंत्र व कौशल्य	¹ प्रा. रमेश गोपाले ² डॉ. विलास पाटील	27-32
9.	वाचनसंस्कृती व माहिती तंत्रज्ञान	कुंडलिक चिंधू पारधी	33-35
10.	संशोधन कार्यात ग्रंथालयांची बदलती भूमिका	¹ डॉ. एन.एस. गिरी ² प्रा. दिपाली रामदास चिंचवडे	36-38
11.	मानवी जीवनातील वाचनाचे महत्त्व	डॉ. लहू दिगंबर वाघमारे	39-41
12.	वाचन संस्कृतीचा विकास	श्रीम. मनिषा प्रकाश वरवडेकर	42-46
13.	ग्रंथालयाची बदलती भूमिका-पुस्तकाच गाव	व्यंकट सूर्यवंशी	47-52
14.	मानवी जीवनातील वाचनाचे महत्त्व	वसंत गावडे	53-57
15.	माहिती तंत्रज्ञानाच्या युगामध्ये ग्रंथालयाची भूमिका	सौ. पाटोले स्मिता प्रकाश	58-60
16.	मानवी जीवनातील वाचनाचे महत्त्व	प्रा. अमोणसिद्ध चेंडके	61-64
17.	मानवी जीवनातील वाचनाचे महत्त्व	डॉ. शैलेंद्र पंढरीनाथ काळे	65-66
18.	छात्राध्यापकांचा ग्रंथालयाचा वापर वाढवण्यासाठी उपचारात्मक कार्यक्रम व त्याची परिणामकारकता	संध्या गिरीष यादव	67-72
19.	वाचन संस्कृती वाढीसाठी ग्रंथालयाची भूमिका	डॉ. आर. एच. थोरवे	73-76
20.	कार्ल मार्क्सचे वाचन आणि लेखन	डॉ. घ. ना. पांचाळ	77-78
21.	संशोधनातील साहित्य संदर्भाचा अभ्यास	डॉ. एस. के. ढगे	79-82
22.	वाचन व तरुण: सहसंबंध आणि वास्तव	प्रा. डॉ. प्रकाश सूर्यवंशी	83-84
23.	वाचनकौशल्य व वाचनसंस्कृतीचा विकास	प्रा. डॉ. सुभाष दिनकर आहरे	85-87
24.	वाचन कौशल्य : तंत्र आणि प्रकार	गणेश निवृत्ती चौधरी	88-90
25.	वाचन व समाज सहसंबंध आणि वास्तव	प्रा. डॉ. अर्चना कुदळे	91-93
26.	संशोधनात ग्रंथालयाचे महत्त्व	डॉ. सी. पी. हासे	94-98

वाचन कौशल्य तंत्र आणि प्रकार

डॉ. हनुमंत लक्ष्मण भवारी

श्री पद्ममणि जैन महाविद्यालय पाबळ, ता. शिरूर, जि. पुणे

आपणास वाचनाने सर्वात जास्त ज्ञान मिळते. परंतु तरीही आज वाचन संस्कृती जपली जात नाही. आताची पिढी वाढत्या तंत्रज्ञानामुळे वाचनापासून दूर गेली आहे. वाचाल तर वाचाल हे वाक्य तर आता इतके गुळगुळीत झाले आहे की पान टपरीवर सुपारी घड्यावी आणि नंतर थुंकून द्यावी इतक्या सहज हे वाक्य घडले जाते. त्या वाक्यांचा अर्थ किती लोक गाभिर्याने घेतात. किती जण त्याच्यावरती विचार करतात आणि अंमलबजावणी किती जण करतात. यावर आज विचार करण्याची गरज आहे. टी.व्ही., दूरदर्शन, कॉम्प्युटर, इंटरनेट यांच्या वाढत्या वापरामुळे वाचनावर परिणाम झाला हे जरी खरे असले तरी फक्त वाचन कमी होण्याचे एवढेच कारण नाही. त्यामुळे वाचन म्हणजे काय? वाचनाची आवड कशी निर्माण होते, वाचनाच्या चुकीच्या सवयी कशा बदलाव्यात या गोष्टी नव्याने समजून घेण्याची आवश्यकता वाटते आणि म्हणूनच हा शब्दप्रपंच. लिहिलेल्या मजकुराच्या स्वरूपानुसार जसे वाचनाचे स्वरूप, महत्त्व व प्रकार ठरतात, तसे वाचनाच्या हेतूनुसार, कुवतीनुसारही ठरतात. तरीही सामान्य वाचनाची काही सोपी तंत्रे आहेत. ती आत्मसात केल्यास वाचन-कौशल्य प्राप्त करता येईल.

लोकराज्य मधील युवक वाचतील तर देश वाचेल या लेखात हेमराज बागुल म्हणतात, "सध्याचे शतक हे अतिशय गतिमान असून विज्ञान-तंत्रज्ञानाच्या क्षेत्रात झालेल्या अफाट कांतीमुळे ते अधिकच गतिमान झाले आहे. ज्ञानाच्या विविध क्षेत्राची शिक्के प्रचंड वेगाने विस्तारत आहेत. या काळासोबत धावतांना मागे पडल्यास आऊटडेटेड होण्याचा मोठा धोका समोर उभा टाकत आहे. कधीकाळी घेतलेले औपचारिक शिक्षण या शर्यतीसाठी पुरेसे ठरत नाही. त्यातच आजच्या युवकाला त्याच्या मागच्या पिढीतील तरुणांपेक्षा अधिक वाचावे लागते. त्याच्या जगण्याचे संदर्भ आमुलाग्र बदललेले आहेत. स्वतःला अद्ययावत ठेवणे हे त्याच्या अस्तित्वासाठी अत्यावश्यक आहे. त्याच्या सामाजिक, राजकीय, सांस्कृतिक, आर्थिक अकांक्षा अधिक विस्तारलेल्या असल्याने चौफेर वाचन हा त्याच्या जगण्याचा श्वास आहे आणि आजच्या अजेंडयावर सर्वाधिक कळीचा प्रश्न नेमका हाच आहे" हेमराज बागुल यांचे मत आजच्या तरुणांना दिशा दर्शक असेच आहे. खरं तर पुस्तकांने कित्येक माणसांना माणूस बनविले आहे. जगणे शिकविले आहे. प्रसिद्ध लेखक उत्तम कांबळे पुस्तकामुळेच मी घडलो असे सांगतात. तर डॉ. यशवंत मनोहर म्हणतात, "जिथे जीवन उगवत नव्हते अशा स्मशानात माझा जन्म झाला. या निदर्श्या निर्वातात जीवन उभारणारी जिदद पुस्तकांनीच मला दिली. उकळत्या अभवांच्या कढईतून या पुस्तकांनीच मला बाहेर काढले. या पुस्तकांनीच मला पहाडी निर्धार केले. धारदार करार केले. बाणदार केले. या पुस्तकांनीच मला टोकाचे व्याकुळ केले आणि अभेद्यही केले."

वाचन म्हणजे काय? लिहिणाऱ्याच्या हेतूनुसार वाचनाराला होणारे आकलन म्हणजे वाचन होय. आपण वाचन करत असताना लिहिलेला मजकूर डोळ्यांनी पाहणे, ओळखणे एवढेच आपल्याला अभिप्रेत नसते. मजकुराचा अर्थ कळणे यात बऱ्याच गोष्टी येतात. लेखी शब्द हे दर वेळेला बोलणे शक्य नसल्यामुळे आलेले असतात. यामुळे वाचनात अक्षरज्ञान, अक्षर व आवाज यातील परस्परसंबंध वाचणाऱ्याचा भाषिक अभ्यास, हेतू इ. गोष्टींचा विचार यात होणे गरजेचे आहे. वाचनाचे फायदे: वाचनाचे अनेक फायदे आहेत. माहिती संग्रही राहते. वाचनाने आपल्याला अनुभवात भर पडते. बहुश्रुतता प्राप्त होते. अध्ययन सखोल होते. दृष्टी व्यापक होते. स्वतःला आनंद मिळतो. तसा तो दुसऱ्यालाही देता येतो. पुन्हा-पुन्हा केलेल्या वाचनाने स्मरण होते. मत, विचार निश्चित होण्यास मदत होते. हे सारे व्हावे असे वाटत असेल तर वाचन प्रक्रियेतील घटकांकडे लक्ष देणे महत्त्वाचे आहे.

वाचनाने बहुश्रुतता येते. बहुश्रुत म्हणजे अनेक विषयांची थोडीफार का होईना माहिती असणे. वाचनामुळे आपण बहुश्रुत बनतो. अनेक विषयांची माहिती होते. अनेक प्रक्रिया, प्रवृत्ती आपणाला माहित होतात. अनेक लेखकांचे जीवनविषयक

दृष्टिकोन आपल्याला परिचित होतात. अनेक लेखकांच्या शैलीचा परिचय होतो. ही शैली, ही मते आपला दृष्टिकोन तयार करण्यास मदत करतात. आपले विचार प्रगल्भ होतात. अनेक कसोट्यांवर आपण आपली मने तपासू शकतो. नव्याने घडवू शकतो.

साहित्य वाचत असताना कवी -लेखकाने रेखाटलेल्या व्यक्तिरेखा वाचक समजून घेत असतो. वाचकही स्वतंत्र कल्पनाचित्रे रंगवितो. त्यात आपापल्या कुवतीनुसार भर घालतो. साहित्यात लेखकाबरोबरच वाचकाच्या स्वतंत्र कल्पनासृष्टीला म्हणूनच महत्त्व असते. चांगला वाचक चांगल्या कलाकृतीच्या प्रेमात पडतो. चांगले वाचल्यामुळे कल्पना करण्यासाठी वाव मिळतो आणि कल्पनाशक्ती विकसित होते. माणसाला मुळातच अनेक विषयांचे कुतूहल वाटत असते. तो प्रत्येक गोष्ट जाणून घेण्याचा प्रयत्न करत असतो. राक्षस, परी, अप्सरा इ. च्या कुतूहलातून आपण अनेक कथा-कादंबऱ्या वाचल्या आहेत. आपले वाढत्या वयातील कुतूहल पूर्ण करीत असतात. माणसाला आपल्या जीवनापेक्षा दुसऱ्याचे जीवन जाणून घेण्याची फार हौस असते. अशा अनेक प्रकारांतील वाचनाने आपण आपली जिज्ञासापूर्ती करण्याचा प्रयत्न करत असतो.

वाचनाबरोबरच आपण नकळत दुसऱ्या कौशल्यांचाही विकास करत असतो. त्यामध्ये प्रामुख्याने संभाषण, लेखन, वक्तृत्व अशी अनेक कौशल्ये संबंधित आहेत. या कौशल्यांच्या विकासात वाचनकौशल्यामुळेच होतो. वाचनाने आपली ज्ञानवृद्धी होते. ज्ञानामुळे आपले धाडस, आत्मविश्वास वाढतो आणि आपण बिनधास्त बोलतो. त्यामुळे कळत नकळत आपले संभाषण व भाषण कौशल्ये विकसित होते. तसेच वाचनानेच आपले लेखन कौशल्ये सुद्धा विकसित होते. वाचनातूनच संस्कृती आणि परंपरा याची माहिती होते. आपण इतिहास काय आहे? आपली संस्कृती कशी आहे किंवा आपल्या रूढी परंपरा कशा निर्माण झाल्या. आपला समाज, इतिहास राजकारण, साहित्य, विज्ञान हे आपल्याला वाचनाशिवाय कळूच शकत नाही.

शब्दासाठी आपल्याकडे जास्त असेल तर आपण न अडखळता आत्मविश्वासाने बोलू शकतो विविध विषयांतील पुरतकांच्या वाचनातून आपले शब्दभंडार समृद्ध होते. शब्दांचा योग्य तो अर्थ समजतो, आपण भाषेचे जाणकार होतो. आपली भाषिक क्षमता सुद्धा वाढते.

वाचनाचे प्रकार: आपण मोठयाने, मनात कधी जाणीवपूर्वक तर कधी फारशी गरज नसतानाही वाचतो. अशा वाचनाचे वाचकाच्या हेतूनुसार, स्वरूपानुसार प्रकार पाडता येतात. आपण वाचतो ते का आणि कशासाठी याचे स्वतःच्या मनाशीच विश्लेषण केले की वाचनात सुधारणा होईल. आपण कसे वाचतो व कसे वाचावे यासंबंधी आत्मपरीक्षण केल्यास वाचन अध्ययनप्रवण होईल. वाचनाच्या हेतूनुसार/उद्देश्यानुसार वाचनाचे प्रकार टरविले जातात. वाचनाचे प्रमुख दोन प्रकार पडतात.

प्रकट वाचन: प्रकट वाचन म्हणजे लेखकाने लिहिलेले विचार, कल्पना, भावना योग्य त्या विरामचिन्हांसह योग्य ठिकाणी आघात देत, स्वरांच्या चढउतारासह शुद्ध उच्चार करीत श्रोत्यांपर्यंत पोहोचविणे, दुसऱ्याला स्पष्ट कळेल अशा रितीने मोठयाने केलेले वाचन म्हणजे प्रकट वाचन, प्रकट वाचन जसे दुसऱ्यासाठी करावयाचे तसे लेखकाने, विचार, भावना कल्पना त्यांच्यापर्यंत पोहोचविण्यासाठी करावयाचे असते. वाचक हा मध्यस्थ असतो. म्हणूनच चांगल्या मध्यस्थाने लेखकांचे विचार समजून घेऊन, शब्दाशब्दांचे परस्परसंबंध लक्षात घेऊन, विरामचिन्हांसह, योग्य आघातांसह स्पष्ट व शुद्ध वाचले पाहिजे. अशा वाचनकौशल्यांचा उपयोग शिक्षक, वक्ता, नट, वकील, दुभाषी, वृत्तनिवेदक, संदेशवाचक, पत्रवाचक अशा अनेक व्यावसायिकांना होतो. तसा तो सामान्य वाचकालाही होतो. काही गोष्टी, कविता, गद्य उतारे, स्वगत, पत्र संदेश मोठयाने वाचले तरच परिणामकारक वाटतात.

मूक वाचन: मूक वाचन म्हणजे वाचकाने मनातल्या मनात अर्थग्रहणासाठी, आकलनासाठी, आनंदासाठी केलेले वाचन होय. मूक वाचन म्हणजे मनातल्या मनात केलेले वाचन, हे वाचन वाचक स्वतःसाठीच करीत असतो. अर्थग्रहणासाठी, आनंदासाठी, अभ्यासासाठी असे वाचन उपयुक्त ठरते. हे वाचन करताना ओटांच्या हालचाली, उच्चारणासाठी लागणारा

वेळ व शक्ती खर्च होत नसते. शब्दांच्या उच्चारणाला जो वेळ लागतो तो येथे वाचतो. तसेच शब्दांचे उच्चारण करताना आघात, चढउतार यांकडे जेवढे जाणीवपूर्वक लक्ष द्यावे लागते तेवढे अशा वाचनात फारसे देण्याची गरज नसते. यामुळे उच्चारणाकडे लक्ष न वेधता ते आकलनाकडे अधिक वळविता येते. कोणतेही बाह्य आवाज होत नसल्याने आवाजाचा अडथळा होत नाही. त्यामुळे एकाग्रता अधिक येते. अशा मूक वाचन कौशल्यांचा उपयोग अभ्यासक, सामान्य वाचक, लेखक, संशोधक, शिक्षक अशा ज्यांना खूप वाचावयाचे असते त्यांना होतो. काही गोष्टी मोठ्याने वाचण्यापेक्षा मनात वाचूनच अधिक चांगल्या कळतात. उदाहरणार्थ कादंबरी, खाजगी पत्रे, वैचारिक लेखन, माहितीपूर्ण लेखन इ.

मूक वाचनाचे हे कौशल्य आत्मसात होण्यासाठी वाचकाने पुढील गोष्टींकडे अधिक लक्ष द्यावे.

१. मजकुराचा अर्थ ध्यानात घेण्याकडे अधिक लक्ष द्यावे.
२. मूक वाचनाने नजरेचा आवाका अधिक वाढवून वाचन गतीमान कसे होईल ते बघावे.
३. मोठ्या टाइपावरून बारीक टाइप असलेल्या मजकुराकडे कमाने येत गेल्यास वाचनवेग वाढतो.
४. अर्थाचे आकलन तपासण्यासाठी वाचन झाल्यावर स्वतःलाच, जमले तर दुसऱ्याला प्रश्न विचारून त्वरीत ग्रहण व आकलन कसे होईल ते पहावे.
५. बाह्य शांतता, मनाची एकाग्रता व आंतरिक गरज ही मूक वाचन अर्थपूर्ण व वेगवान होण्यास मदत करतात. ही पंचसूत्री घेऊन सर्व तऱ्हेचे विपुल वाचन सातत्याने करावे.
- फावल्या वेळातील वाचन: रोजच्या दिनक्रमात, नोकरी धंद्याच्या वेळेव्यतिरिक्त, कुटुंबासाठी, जाण्यायेण्यासाठी द्यावयाच्या वेळाव्यतिरिक्त किमान एकदोन तास आपल्याला मोकळे मिळत असता. यालाच फावला वेळ म्हणतात. अशा वेळी मनाची करमणूक व्हावी, ताण दूर व्हावा, वेळ चांगला जावा, मन ताजे व्हावे असे वाटत असते. यासाठी वाचन हा एक उत्तम मार्ग आहे. अशा फावल्या वेळातील वाचनाने मन तर रमतेच पण बहुश्रुतही होते. दृष्टी विशाल, उदार होते. जीवनाचे विविध पैलू दिसतात. अनेक नवे विचार परिचित होतात. अनेक लेखक, त्यांच्या लेखनशैली, जीवनदृष्टी, शब्दयोजना माहिती होतात. आपल्या व्यक्तिमत्त्वाला एक छानसा आकार प्राप्त होतो.
- एकाग्रता: एकाग्रता म्हणजे आपल्या शरीराच्या आणि मनाच्या शक्तींना एकच एक संवेदक निवडून त्या दिशेने वळविणे होय. वाचन फलदायी व्हावयाचे असेल तर वाचन एकाग्रचित्तानेच केले पाहिजे. पण मनाची एकाग्रता ठळकपणे अनेक कारणे असतात.
१. आजूबाजूला सतत गोंगाट असणे.
२. वाचनाची आवड असणाऱ्या व्यक्ती आजूबाजूला नसणे.
३. वाचनापेक्षा प्रत्यक्ष उत्पादक गोष्टींकडे अधिक लक्ष वळणे, एका वेळी एकापेक्षा अधिक गोष्टी कराव्याशा वाटणे.
४. आर्थिक स्वास्थ्य नसणे.
५. सतत एका जागी बसून वाचण्याचा कंटाळा वाचणे.
६. वाचताना सतत काहीतरी खावेसे, तोंडात टाकावेसे वाटणे.
७. मन अति हळवे असणे.
८. भूतकाळात रमण्याचा स्वभाव असेल तर वाचनावरून सतत भूतकाळाकडे लक्ष वेधणे व त्यातच रंगून जाणे.
९. झोप / बुलक्या येणे.
१०. शारीरिक / मानसिक व्याधी असणे.
- बुकीच्या वाचनसवयी: वाचनाचे सर्व फायदे मिळावे असे आपणास वाटत असते. पण काही वेळा आपल्या बुकीच्या सवयीमुळे वाचन नीट होत नाही. अशा काही बुकीच्या सवयी पुढे दिल्या आहेत.
१. वाचत असताना बऱ्याच लोकांना, वाचत असलेल्या ओळीवर बोट अगर पेन्सिल ठेवून वाचण्याची सवय असते. यामुळे वाचनवेग कमी होऊन परिणामी आकलनावरही परिणाम होतो.

२. बऱ्याच लोकांना मजकूर मोठ्याने वाचण्याची सवय असते. मोठ्याने वाचण्याचेही काही फायदे आहेत. परंतु सर्वच वाचन मोठ्याने करणे हितावह नसते.

३. वाचन करत असताना, ओठयांच्या, स्वरयंत्राच्या हालचाली करण्यामुळेही वाचनवेगावर परिणाम होतो.

४. वाचन करत असताना नजर सतत पुढे सरकली पाहिजे. वाचत असताना तुमची नजर पुनःपुन्हा वाचलेल्या शब्दांवर जाते काय ते तपासून पाहा. तसे होत असल्यास ती सवय घातक आहे.

५. एखादे वाक्य वाचताना नजर मोजक्याच ठिकाणी स्थिरावली पाहिजे. मंद गतीने वाचणारे वाचक एकच वाक्य खूप टप्पे पाडून वाचत असतात. यामुळे आकलनात अडथळे येतात.

६. वाचनाची दिशा डावीकडून उजवीकडे अशी असते. पण त्यासाठी काहीजण सतत डावीकडून उजवीकडे मान फिरवून वाचतात. यामुळे वाचनवेग मंदावतो व तसे वाईट दिसते. आपणास यापैकी कोणती सवय आहे? आपल्याच वाचनाचे काळजीपूर्वक निरीक्षण करा. अशाच काही सवयी असतील तर पुढील उपाययोजना करून प्रयत्नपूर्वक आपली चुकीची सवय सोडून देता येईल. अशा काही चुकीच्या सवयींसाठी पुढील उपाययोजना करता येतील.

चुकीच्या सवयींचे निराकरण करण्यासाठी उपाययोजना

१. आपल्याला ओळीवरून बोट/पेन/पेन्सिल फिरविण्याची सवय असेल तर ती आपल्या वाचन वेगात अडथळा बनते. म्हणून ही सवय जाणीवपूर्वक सोडली पाहिजे. प्रथमतः चुकल्याचुकल्या सारखे वाटेल. भीती वाटेल. आत्मविश्वास वाटणार नाही, पण मनाचा हिऱ्या करून कोणतेही बाह्य साधन न घेता वाचले पाहिजे. कारण हाताची गती ही केव्हाही नजरेच्या गतीपेक्षा कमी असते. यामुळे वाचनवेग मंदावतो.
२. मोठ्याने वाचल्यावर लक्षात राहते अशी आपली समजूत असते. पण ती चुकीची आहे. संशोधनाने हे सिद्ध झाले आहे. की मोठ्याने उच्चार करून अगर मनातल्या मनात शब्दोच्चार करून दर मिनिटास जास्तीत जास्त २५० ते ३०० शब्द वाचता येतात. पण शब्दोच्चारण मोठ्याने अगर मनात न करता वाचल्यास (मनातल्या मनात) एका मिनिटात ८०० शब्ददेखील वाचले जाऊ शकतात. म्हणून केवळ नजरेने वाचायला शिका.
३. ओढ्यांच्या, स्वरयंत्राच्या हालचालीची बाह्यतः आवश्यकता नाही. याचा वाचनवेगावर परिणाम होतो. म्हणून मनातल्या मनात हालचाल न करता वाचण्याचा सराव करा.
४. वाचत असताना आपली नजर पुढे जाण्याऐवजी सतत मागील शब्दांवर येत असेल तर वाचनवेगावर परिणाम होतोच पण शब्द विसरणे / न वाचणे, ओळ वगळणे, चुकीचे वाचणे यांसारख्या चुका होतात. यामुळे वाचनातील बराच वेळ वाया जातो.

सारांश: वाचन म्हणजे लिहिणाऱ्याच्या हेतूनुसार वाचणाऱ्याच्या तयारीप्रमाणे होणारे अर्थाचे आकलन होय. वाचनातून आकलनाबरोबर उद्दिष्टानुरूप कृतीची प्रेरणा होते. लिहिणाऱ्याचा आवाज, भूमिका कळते. व्यक्तिमत्त्व समजते, वाचनाने बहुश्रुतता प्राप्त होऊन दृष्टी व्यापक होते. वाचनप्रक्रियेत शब्दबोध, वाचनदिशा, पुनर्दृष्टिक्षेप, दृष्टीचा आवाका, शब्दोच्चारण, आकलन, आस्वादन व शब्दसंग्रह हे घटक येतात. वाचनप्रक्रियेत आकलन होणे महत्त्वाचे आहे. वाचनाने भावकोश, भाषाकोश, समृद्ध होतो. जिज्ञासा तृप्त होते. कल्पनाशक्तीचा विकास होतो. संस्कृती परंपरा यांचे ज्ञान होते. काहीना मोठ्याने वाचणे, ओळीवरून बोट फिरविणे, मान सारखी हलविणे, खूप टप्पे पाडून वाचन करण्यासारख्या चुकीच्या वाचन सवयी असतात. अशा सवयींवर सरावाने मात करता येते व वाचनात सुधारणा होते. अशा प्रकारे वाचनकौशल्य आत्मसात करण्यासाठी ही ओळख पुरेशी आहे.

संदर्भ

१. वाचन व लेखन कौशल्ये यशवंतराव चव्हाण मुक्त विद्यापीठ, पुस्तक क्र. १.
२. व्यावहारिक व उपयोजित मराठी आणि प्रसारमाध्यमे, डॉ. संदिप सांगळे.
३. व्यासपीठ डॉ. महादेव वाळुंज.
४. लोकराज्य, वाचन विशेषांक, जून-जुलै २०११.

